

Nr 12

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om befrielse för utländsk konsul från skyldighet att avlägga vittnesmål m. m.

Genom en den 23 januari 1970 dagtecknad proposition, nr 19, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Lag

om befrielse för utländsk konsul från skyldighet att avlägga vittnesmål m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 §

Lönad konsul, som är anställd i främmande stats tjänst här i riket och som icke är svensk medborgare, är ej skyldig att avlägga vittnesmål.

2 §

Vittnesförhör som hålles med konsul som avses i 1 § får äga rum i hans bostad eller i konsulatets lokaler.

Skriftlig vittnesberättelse av sådan konsul får återopas.

3 §

Den som är anställd vid lönat konsulat här i riket får vid vittnesförhör vägra att yttra sig angående omständighet som har samband med hans tjänsteutövning. Han är ej heller skyldig att för rätten förete skriftlig handling som har sådant samband.

Första stycket äger motsvarande tillämpning beträffande olönad konsul.

4 §

Innehåller avtal, som Sverige ingått med främmande stat, i fråga om vittnesmål av den som är anställd vid konsulat här i riket eller av sådan medlem av hans familj som bor hos honom bestämmelser om mer vittgående förmåner än som anges i 1—3 §§, gäller avtalets bestämmelser.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1970.

Genom lagen upphäves lagen (1911: 2 s. 1) om vissa lättnader för utländsk konsul i fråga om vittnesmåls avläggande.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag till en särskild lag om befrielse för utländsk konsul från skyldighet att avlägga vittnesmål m. m. Den föreslagna lagen innebär i huvudsak en anpassning av äldre lagstiftning till numera gällande allmänna folkrättsliga grundsatser.

Inledning

Efter förhandlingar mellan Sverige och Sovjetunionen undertecknades en konsularkonvention mellan de båda länderna i Moskva den 30 november 1967. Konventionen har därefter godkänts av riksdagen (prop. 1968: 28, UU 8, rskr 298). Sedan ratifikationsinstrumenten utväxlats, har konventionen trätt i kraft den 10 augusti 1968. I konventionen ges bl. a. bestämmelser om befrielse för konsul från skyldighet att avlägga vittnesmål. I propositionen förutskickades med anledning därav att viss lagändring torde bli ofrånkomlig i samband med en eventuell svensk-sovjetisk överenskommelse om ömsesidigt öppnande av konsulat. Det framhölls också att de nämnda bestämmelserna ansluter sig till motsvarande regler i den konvention om konsulära förbindelser, som utarbetades vid 1963 års internationella konferens i Wien, och att en lagändring — oberoende av om ett svensk-sovjetiskt avtal kommer till stånd — syntes böra övervägas för att uppnå bättre överensstämmelse med Wienkonventionen.

Nuvarande förhållanden m. m.

Särskilda bestämmelser angående vittnesmål av utländsk konsul finns i *lagen (1911: 2 s. 1) angående viss lättnad för utländsk konsul i fråga om vittnesmåls avläggande*. Enligt lagen kan Kungl. Maj:t under förutsättning av ömsesidighet förordna, att konsul, som är anställd här i riket i främmande stats tjänst och som är undersåte i den främmande staten, skall vara befriad från skyldighet att inställa sig inför domstol som vittne i mål vari fråga inte är om ansvar för brottslig gärning eller efterforskning av brott. Har i fall då sådant förordnande har meddelats konsul vars vittnesmål påkallats förklarar sig förhindrad att komma till rätten, får rätten antingen höra konsulen i hans ämbetslokal eller bostad eller, om parterna i målet medger det, förelägga konsulen att till rätten inkomma med skriftligt vittnesmål. Enligt kungörelserna *1911: 11 s. 1 och 1958: 606* äger lagen tillämpning på vissa konsulter i tjänst hos Amerikas Förenta Stater och Frankrike. Kungörelserna har utfärdats med anledning av särskilda konsularkonventioner med dessa länder.

I den mån författningsbestämmelser på området saknas har svenska myndigheter att vid sina ställningstaganden i hithörande frågor tillämpa internationell rätt och sedvänja.

1963 års Wienkonvention om konsulära förbindelser ger i art. 44 regler angående vittnesmål av utländsk konsul m. m. Enligt 1 mom. kan konsulatmedlem föreläggas att avlägga vittnesmål i mål inför judiciell eller administrativ myndighet. Konsulattjänsteman eller medlem av tjänstepersonalen får inte vägra att avlägga vittnesmål utom i fall som avses i 3 mom. i artikeln. Om konsul vägrar att vittna, får tvångsmedel eller andra påföljder inte tillgripas mot honom.

I 2 mom. föreskrivs att myndighet som begär vittnesmål skall undvika att hindra konsul i hans tjänsteutövning. Myndigheten kan ta upp vittnesmålet i hans bostad eller på konsulatet eller godta skriftlig vittnesberättelse från honom i de fall detta är möjligt.

Enligt 3 mom. är konsulatmedlem inte skyldig att vittna rörande något som har samband med hans tjänsteutövning och inte heller att förete skrivelse eller annan officiell handling som har sådant samband. Han får också vägra att som sakkunnig uttala sig om den sändande statens interna rätt.

I art. 1 finns definitioner av bl. a. begreppen konsulatmedlem och konsulattjänsteman. Med konsulatmedlem förstås konsul, konsulattjänsteman och medlem av tjänstepersonalen. Som konsulattjänsteman anses den som utför administrativ eller teknisk uppgift vid konsulat. Enligt art. 58 är bestämmelserna i art. 44 mom. 3 tillämpliga även på olönad konsul (honorärkonsul).

I art. 71 ges särskilda bestämmelser för den som är medborgare eller vid tillträdet stadigvarande bosatt i den mottagande staten. Är han konsul åtnjuter han endast de i art. 44 mom. 3 angivna förmånerna. Är han annan konsulatmedlem åtnjuter han privilegier m. m. endast i den utsträckning den mottagande staten medger det.

Wienkonventionen utarbetades vid 1963 års internationella konferens i Wien på grundval av ett förslag av Förenta Nationernas kommission för internationell rätt. Den har undertecknats av ett stort antal stater, däribland Sverige, men har ratificerats endast av jämförelsevis få stater. För Sveriges del är ratifikationen inte aktuell f. n.

I den svensk-sovjetiska konventionen finns bestämmelser om vittnesmål m. m. i art. 19. Bestämmelserna ansluter sig i huvudsak till regleringen i Wienkonventionen. Det finns emellertid särskilda bestämmelser som saknar motsvarighet i Wienkonventionen. Bl. a. föreskrivs i art. 19 mom. 6 att bestämmelserna i artikeln i tillämpliga delar skall gälla även medlem av konsuls eller konsulattjänstemans familj som bor hos honom, förutsatt att familjemedlemmen inte är medborgare i den mottagande staten. Enligt art. 1 förstås med konsulattjänsteman här även den som tillhör konsula-

tets betjäning. I art. 1 sägs vidare bl. a. att uttrycket konsul i konventionen innefattar även den som tjänstgör vid konsulat för att utbildas i den konsulära tjänsten.

Även med Storbritannien finns en konsularkonvention som innehåller särskilda bestämmelser om vittnesplikt för konsul. Vid sidan härav finns vissa bilaterala överenskommelser med klausuler om mest-gynnad-nations-behandling som berör frågor om konsuls immunitet och privilegier.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Geijer*, följande.

Som jag har nämnt tidigare finns vissa bestämmelser om vittnesmål av utländsk konsul i lagen (1911: 2 s. 1) angående vissa lättnader för utländsk konsul i fråga om vittnesmåls avläggande. Enligt denna lag kan Kungl. Maj:t under förutsättning av ömsesidighet i vissa fall bl. a. befria utländsk konsul från skyldighet att inställa sig som vittne inför domstol. Särskilda förordnanden med stöd av lagen har meddelats efter överenskommelser med Amerikas Förenta Stater och Frankrike. När det gäller vittnesmål av konsulter från andra stater har domstolarna att tillämpa internationell rätt och sedvänja.

Enligt min mening talar praktiska skäl för att 1911 års lag nu ersätts med en lag av generell räckvidd. Det synes inte tillfredsställande att domstolarna, när fråga om att höra en utländsk konsul aktualiseras, i regel skall vara hänvisade till att tillämpa inte lagfästa principer. Wienkonventionen om konsulära förbindelser innehåller, som jag redan har nämnt, en utförlig reglering av denna fråga. Denna reglering torde som framhölls i prop. 1968: 28 få anses motsvara en ganska allmänt godtagen uppfattning om de minimikrav som kan ställas på staternas lagstiftning och praxis i detta hänseende. Jag förordar därför att en motsvarande ordning införs i vår interna rätt. Den bör utformas så, att också sådana bestämmelser i den svensk-sovjetiska konventionen som saknar motsvarighet i Wienkonventionen kan iakttas. Vidare bör utrymme skapas för tillämpning av liknande bestämmelser i andra avtal, som Sverige har ingått eller kan komma att ingå med andra stater.

De nya bestämmelserna bör tas upp i en särskild lag, som lämpligen bör få rubriken »Lag om befrielse för utländsk konsul från skyldighet att avlägga vittnesmål m. m.». Lagen bör ersätta 1911 års lag. Den nya lagen bör utformas så att överensstämmelse nås med Wienkonventionen. I ett avseende synes emellertid motiverat att medge förmåner, som går något längre. Enligt art. 71 gäller, som jag redan har nämnt, förmånerna enligt art. 44 endast i begränsad utsträckning för den som är medborgare eller vid tillträdet

bosatt i den mottagande staten. I enlighet härmed bör befrielsen från skyldighet att avge vittnesmål och de särskilda lättnaderna i fråga om sättet för vittnesmålets avläggande inte gälla svensk medborgare. I övrigt bör däremot medborgarskapet inte tillmätas betydelse. Inte heller bör bosättningen vid tillträdet beaktas.

Wienkonventionens reglering med nyssnämnda jämkning torde i huvudsak motsvara allmänt erkända folkrättsliga grundsatser. De nya bestämmelserna bör därför, i den mån de bygger på denna reglering, göras tillämpliga utan formellt krav på ömsesidighet.

I enlighet med det anförda bör i 1 § i den nya lagen tas upp en föreskrift som innebär att lönad konsul, som är anställd i främmande stats tjänst här i riket och som inte är svensk medborgare, inte är skyldig att avlägga vittnesmål. Med konsul avses generalkonsul, konsul, vicekonsul och konsularagent.

I 2 § bör föreskrifter ges angående lättnader för utländsk lönad konsul i fråga om vittnesmåls avläggande. Det torde få föreskrivas, att vittnesförhör med konsul som avses i 1 § får hållas i hans bostad eller i konsulatets lokaler samt att skriftlig vittnesberättelse av sådan konsul får återopas.

I 3 § bör föreskrivas, att den som är anställd vid lönat konsulat i Sverige vid vittnesförhör får vägra att yttra sig angående omständighet som har samband med hans tjänst vid konsulatet och att han inte är skyldig att förete skriftlig handling, som har sådant samband. Föreskriften bör äga motsvarande tillämpning på olönad konsul. Förmånerna enligt denna paragraf bör som nyss har framhållits gälla oavsett om vederbörande skulle vara svensk medborgare eller vid tillträdet stadigvarande bosatt här.

Någon motsvarighet till bestämmelsen i art. 44 mom. 3 om befrielse för konsulatmedlem att som sakkunnig yttra sig angående den sändande statens interna rätt torde inte behövas (jfr 40 kap. 4 § rättegångsbalken).

Som redan har nämnts innehåller den svensk-sovjetiska konventionen vissa bestämmelser som inte har motsvarighet i Wienkonventionen. I 4 § bör utrymme ges för tillämpning av dessa bestämmelser. Paragrafen bör utformas så att likartade föreskrifter i särskilda avtal med andra stater också blir gällande. Det bör sålunda föreskrivas att, om avtal som Sverige har ingått med främmande stat innehåller bestämmelser om mer vittgående förmåner i fråga om vittnesmål av den som är anställd vid konsulat här i landet eller av sådan medlem av hans familj som bor hos honom än som anges i 1 och 2 §§ avtalets bestämmelser gäller.

Lagrådet

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och får därför hemställa,

att riksdagen bifaller förevarande proposition, nr 19.

Stockholm den 24 februari 1970

På första lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Alexanderson (fp), Erik Svedberg (s), fröken Mattson (s), herrar Schött (m), Svanström (cp), fru Lindström (s), herrar Sörenson (fp) och Larfors (s);

från andra kammaren: fru Löfqvist (s), fröken Bergegren (s), herrar Martinsson (s), Hansson i Piteå (s), Johansson i Växjö (cp), Oskarson (m) och fru Anér (fp).